NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Prezenta lucrare reprezintă ediția a II-a, integral revizuită și substanțial adăugită, a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* apărut în 1982 (pe care îl vom desemna în cele ce urmează prin sigla DOOM[1]). Inițiativa reluării lui — a cărei necesitate era resimțită de multă vreme de publicul cel mai divers — aparține acad. Eugen Simion, președintele Academiei Române.

Dicționarul este destinat tuturor celor care vor să se exprime corect (adică în conformitate cu normele lingvistice și literare actuale) în scris și oral și să contribuie la cultivarea limbii române (la semnalarea și îndreptarea greșelilor de limbă) sau să o studieze sub aspectele menționate în titlu — elevi, studenți, profesori, autori de manuale, profesioniști din edituri și din presa scrisă și audiovizuală, traducători, specialiști din diverse domenii etc.

El se adresează cu precădere utilizatorilor români, de aceea cititorii străini vor găsi în el răspunsuri numai la întrebări despre acele aspecte cu privire la care vorbitorii nativi ai limbii române pot avea îndoieli.

Conform *Legii privind organizarea și funcționarea Academiei Române* nr. 752/2001, în România, forul care „se îngrijește de cultivarea limbii române și stabilește regulile ortografice obligatorii" este Academia Română. Această dispoziție legală este implicit un răspuns pentru publicul derutat de apariția, în ultima vreme, a mai multor dicționare, îndreptare etc. de acest fel care nu poartă girul înaltei instituții.

Elaborat sub egida Academiei Române, acest dicționar este o lucrare normativă — care arată cum trebuie să se spună și să se scrie. Ca și DOOM[1], actuala ediție (DOOM[2]) are numai implicit caracter corectiv, nefiind propriu-zis un „dicționar al greșelilor de limbă", deși includerea unor informații ține seama și de aspectele cu privire la care se comit mai frecvent erori.

Obiectul lui principal îl constituie prezentarea și aplicarea detaliată și coerentă la cuvintele limbii române a regulilor ortografiei (scrierii corecte) oficiale actuale și a normelor de ortoepie (pronunțare corectă) și de morfologie (privind schimbarea formei cuvintelor pentru marcarea valorilor gramaticale) consacrate, în cea mai mare parte, prin uzul literar — care este aspectul cel mai îngrijit al limbii române.

BDD-B446-02 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:11 UTC)

DOOM^2 are un caracter mai complex decât DOOM^1: pe lângă aspectul formal, au fost dezvoltate componenta semantică și cea sintactică (la nivelul cuvântului) și s-a adăugat și un al patrulea profil — care nu a fost însă inclus în titlul, și așa prea lung, al lucrării. Este vorba de aspectul stilistic, în sensul selecției lexicale în vederea adecvării funcționale și situaționale a exprimării la context, în accepția cea mai largă. Această latură se realizează prin consemnarea restricțiilor de uz la numeroasele cuvinte învechite, regionale, familiare etc., înregistrate în ediția I, care nu aparțin limbii literare actuale, nefiind acceptate de aceasta decât cu funcție expresivă.

Lucrarea are forma unui dicționar organizat alfabetic și destinat consultării rapide în cazurile în care o persoană are îndoieli cu privire la aspecte care fac obiectul lucrării. Toate informațiile specifice privitoare la formele de bază ale unui cuvânt sunt oferite sub cuvântul-titlu în cauză. Din motive de economie, utilizatorii nu vor găsi la fiecare cuvânt în parte informații cu privire la aspectele comune, care nu pun, în general, probleme, constând în aplicarea, mai mult sau mai puțin mecanică, a normelor generale (privitoare, de exemplu, la regulile de bază pentru despărțirea cuvintelor la capăt de rând, pronunțarea ca vocală sau ca semivocală a unor litere-vocale, formele gramaticale care prezintă alternanțe previzibile, articularea celor mai multe substantive, desinențele comune tuturor verbelor regulate la majoritatea formelor simple, formele verbale compuse ș.a.). Pentru o privire de ansamblu asupra normelor limbii române literare actuale în domeniile menționate, precum și pentru înțelegerea cadrului general al aplicării lor la diversele situații concrete se recomandă consultarea secțiunii *Principalele norme ortografice, ortoepice și morfologice ale limbii române*, precum și a unor lucrări de specialitate.

Sub aspect cantitativ, inventarul DOOM^2 conține peste 62.000 de cuvinte: s-au păstrat cea mai mare parte a intrărilor din DOOM^1, la care s-au adăugat cca 2.500 de cuvinte noi, marcate printr-un semn distinctiv. Ele au fost preluate selectiv din surse lexicografice apărute ulterior primei ediții, precum și din mass-media, din texte publicate pe internet sau din limba literară vorbită actuală. Este vorba, în mare parte, de împrumuturi, în special din engleza americană, care s-au răspândit în limba română mai ales după 1989 și dintre care unele nu au fost încă înregistrate în alte dicționare. Precizăm că includerea lor în DOOM^2 nu trebuie interpretată ca o recomandare a tuturor acestora. Ea se bazează pe ideea că, dacă folosirea lor nu poate fi împiedicată, iar unele dintre ele țin de o modă ce poate fi trecătoare, ignorării problemei — care lasă loc greșelilor — îi sunt preferabile înregistrarea formelor corecte din limba de origine și sugerarea căilor pentru posibila lor adaptare la limba română. Viitorul va decide care dintre aceste cuvinte vor rămâne, asemenea atâtor împrumuturi mai vechi — și sub ce formă anume — și care vor dispărea.

Sub aspect calitativ, recunoscând necesitatea unei anumite stabilități a normelor limbii literare, și în primul rând a celor ortografice, recomandările din versiunea

BDD-B446-02 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:11 UTC)

de față urmează, în esență, normele DOOM[1]. Bineînțeles, s-au operat tacit modificările impuse de Hotărârea Academiei Române — cu care publicul este deja familiarizat — privind înlocuirea, în majoritatea situațiilor, a lui *î* cu *â* în interiorul cuvintelor și substituirea unor forme ale verbului *a fi* cu *sunt, suntem, sunteți*[1]. Normele DOOM[1] sunt respectate, în cea mai mare parte, și în domeniul morfologic, care se conformează în continuare, în linii mari — în așteptarea apariției noii gramatici academice, aflate în pregătire —, aceleiași lucrări normative, „Gramatica Academiei"[2]. Au fost preluate, cu prudență și spirit critic, și unele sugestii din descrieri gramaticale mai noi.

În același timp, am încercat să reducem decalajul, inevitabil, dintre norma academică, mai conservatoare, și uzul real al limbii române literare actuale, să sporim consecvența aplicării unor reguli și să simplificăm punerea în practică a altora. Precizăm că nu este vorba, în prezenta ediție, de schimbarea unor norme generale, ci numai de modificări punctuale sau, cel mult, de schimbarea ordinii de preferință în aplicarea unor reguli. Multe dintre aceste schimbări reflectă adaptarea normei academice la uzul actual al „generației medii de intelectuali din București", în care se materializează nu numai pronunțarea literară sau exemplară a limbii române actuale, cum arăta Mioara Avram[3], ci limba literară în general.

Ca urmare, la cca 3.500 de cuvinte din DOOM[1] s-au efectuat intervenții care afectează într-o măsură sau alta normarea sau interpretarea lor. Pentru a se facilita depistarea lor, aceste cuvinte sunt marcate printr-un semn distinctiv; compararea cu DOOM[1] va arăta celor interesați în ce constă modificarea operată.

În DOOM[2] au fost incluse și diverse informații suplimentare și s-a îmbunătățit modul de prezentare — intervenții care nu sunt semnalate în mod special. Pentru detalii a se vedea cele de mai jos, precum și *Îndrumări pentru consultarea dicționarului*.

*

Elaborarea DOOM[2], ca și a DOOM[1], a fost încredințată de conducerea Academiei Române tot Institutului de Lingvistică din București, dar unei echipe în cea mai mare parte noi. Intenția inițială a fost să se realizeze rapid o simplă reeditare a primei versiuni, limitată la aplicarea *Hotărârii* menționate, așa cum se procedase și în ediția a V-a a *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație* al Academiei Române.

Publicul aștepta însă și răspunsuri la numeroase întrebări privind scrierea, pronunțarea și flexiunea unor cuvinte care nu figurau în DOOM[1], precum și

[1] Hotărâre publicată în *Monitorul oficial al României*, Partea I, nr. 51/1993.

[2] Nume sub care este cunoscută *Gramatica limbii române*, a cărei a doua ediție datează din 1963.

[3] Mioara Avram, **Ortoepie**, în Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Enciclopedia limbii române*, Univers Enciclopedic, București, 2001, p. 402.

BDD-B446-02 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:11 UTC)

punerea pe cât posibil în acord cu uzul literar actual a normei academice, rămase în urmă pentru unele cuvinte.

Ca urmare, noua echipă a încercat să facă din DOOM[2], în limitele care vor fi precizate mai jos, expresia unei alte generații.

Principiile elaborării noii ediții s-au bazat pe observațiile formulate încă de la discutarea machetei DOOM[1], precum și în recenziile consacrate dicționarului, pe experiența folosirii acestuia, concretizată și în întrebări și sugestii ale utilizatorilor, pe analiza ediției I și pe confruntarea ei cu evoluția din ultimele două decenii atât a uzului literar, cât și a descrierii limbii române.

Aceste principii au fost discutate în Consiliul științific al institutului, care a hotărât păstrarea aproape integrală a inventarului DOOM[1], inclusiv a cuvintelor care nu aparțin fondului general al limbii literare actuale. Autoarele au respectat această decizie, cu toate că, în concepția lor — împărtășită, în genere, de specialiști —, nu se poate norma nici pentru trecut, nici pentru sisteme din afara limbii literare actuale. La rândul său, consiliul a acceptat propunerea autoarelor ca la asemenea cuvinte să se introducă indicații de uz, pentru a nu se perpetua impresia falsă că ele ar putea fi folosite în mod normal în exprimarea literară actuală.

Principiile prezentei ediții au fost aprobate de Secția de filologie și literatură a Academiei Române ca program fundamental al acesteia. Ele au fost aduse la cunoștința publică prin comunicări în cadrul unei sesiuni științifice a Institutului de Lingvistică din București și a două colocvii ale Catedrei de limba română a Facultății de Litere din Universitatea București, printr-o conferință la Academia Română[4], precum și într-o revistă destinată învățământului[5], și s-au bucurat de acordul multor specialiști. În aceste contribuții au fost prezentate pe larg explicațiile și argumentele în favoarea unor opțiuni ale DOOM[2].

În timpul — foarte scurt pentru o asemenea întreprindere — care ne-a fost acordat pentru redactare ne-am străduit ca, păstrând în mare cadrul conceput și aplicat de autorii primei ediții, să verificăm toate cuvintele din DOOM[1] în principalele lucrări lexicografice și în diverse studii — dintre care unele apărute ulterior — și să îmbunătățim modul de organizare a informațiilor. Pentru latura morfologică a *Dicționarului* am colaborat și cu echipa din institut care elaborează noua ediție a „Gramaticii Academiei", pentru a pune pe cât posibil în acord indicațiile din DOOM[2] cu cele din viitoarea ei versiune. Totuși, având în vedere publicul larg, în mare parte școlar, căruia i se adresează *Dicționarul*, precum și faptul că noua *Gramatică* nu este definitivată, nu am preluat toate inovațiile

[4] Ioana Vintilă-Rădulescu, *Pentru o nouă ediție a* Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM), în „Perspective actuale în studiul limbii române", Editura Universității din București, 2002, p. 261-272; *Unele inovații ale limbii române contemporane și ediția a II-a DOOM-ului*, în „Aspecte ale dinamicii limbii române actuale", Editura Universității din București, 2003, p. 43-64.

[5] Ioana Vintilă-Rădulescu, *Ediția a II-a a* Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM[2]), în „Limba și literatura română", 2003, nr. 2, p. 3-6.

BDD-B446-02 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:11 UTC)

acesteia, ci numai unele dintre nuanțările sale, păstrând, în general, clasele tradiționale (articol, numeral, locuțiune, verb reflexiv ș.a.). Pentru cuvinte aparținând anumitor terminologii am consultat și specialiști în domeniu, cărora le mulțumim călduros și pe această cale, ca și tuturor celorlalte persoane care ne-au ajutat pe tot parcursul elaborării dicționarului cu sugestiile lor și care ne-au servit ca subiecți benevoli ai unor minianchete asupra diferitor aspecte controversate — prea numeroși pentru a fi menționați aici.

Principalele intervenții operate și care fac din DOOM^2 aproape o lucrare nouă sunt, în linii mari, următoarele[6]:

1. am introdus cuvinte-titlu în plus, printre care se numără, pe lângă împrumuturile din engleză, menționate mai sus, din alte limbi moderne sau din latină, (re)intrate în uz, și cuvinte existente în limba română, dar care, din diverse motive, lipseau din DOOM^1: cuvinte provenite din abrevieri **(ADN),** nume proprii cu care trebuiau puse în legătură substantive comune înregistrate în dicționar (**Acropole** față de **acropolă**) sau care fuseseră normate în anexele la DOOM^1 sub o formă susceptibilă de amendări (g.-d. *lui Artemis*, nu *Artemidei*) ș.a.;

2. am corectat unele erori și am modificat o serie de recomandări ale DOOM^1 privind scrierea și/sau pronunțarea formei-tip a unor cuvinte sau unele forme flexionare, admițând unele variante literare libere și eliminând altele: ind. prez. 3 sg. numai *absolvă*, **nu** și *absolvește;* accentuările **antic/antic;** singularul **cârnat,** nu **cârnaț;** pl. *cireși/cireșe* (fructe), *clești,* nu *clește;* **compleu** (costum), diferit de **complet;** ind. prez. 3 *decernează,* nu și *decernă;* **emisie,** cu alt sens decât **emisiune;** grafia **filosof/filozof; a fonda,** nu **a funda; frecție,** cu alt sens decât **fricțiune;** *(ei) miros,* nu *miroase;* **niciun; odată ce, odată cu; pricomigdală** etc.;

3. am înlocuit tratarea din DOOM^1 a unor cuvinte prin trimiteri la cuvântul de bază **(agrobiologic→biologic→logic)** cu oferirea tuturor informațiilor sub cuvintele în cauză: **agrobiologic** *(a-gro-bi-o-)* adj. m., pl. *agrobiologici;* f. *agrobiologică,* pl. *agrobiologice;*

4. am separat omonimele parțiale aparținând unor părți de vorbire diferite, distingându-le prin cifre „la umăr" (ca exponent) și prin glosarea celor care aparțin aceleiași părți de vorbire: **acaju**^{1} adj. invar.; **acaju**^{2} (arbore) s. m.; **acaju**^{3} (culoare) s. n.;

5. la cuvintele compuse scrise cu cratimă am notat atât accentul compusului (chiar dacă este plasat pe un component monosilabic), cât și accentul fiecărui component polisilabic: **argint-viu;**

6. am indicat accentul secundar la un număr mai mare de cuvinte, la care se fac mai frecvent greșeli în această privință: **aerodinamic;**

7. am grupat informațiile (care erau amestecate în DOOM^1) după cum privesc aspecte lexicale (restricții combinatorii, sens/domeniu, uz, eventualul caracter de

[6] În exemplele care urmează am indicat acccentul numai când formează obiectul discuției.

BDD-B446-02 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:11 UTC)

împrumut), formale (pronunțarea și despărțirea la capăt de rând) și, respectiv, gramaticale;

8. am înlocuit, ori de câte ori a fost posibil, precizările de domeniu cu indicații succinte de sens — **abac** (numărătoare, tabel) în loc de mat. — și am sporit numărul acestor informații, în special în cazul paronimelor: **abjudeca (a ~)** (a anula); **adjudeca (a ~)** (a atribui);

9. am inversat ordinea de preferință a celor două modalități de despărțire la capăt de rând pentru cuvintele analizabile și mai ales semianalizabile (compuse sau derivate cu prefixe și cu unele sufixe): este preferată despărțirea bazată pe pronunțare, fiind posibilă și despărțirea anumitor secvențe care ține seama de elementele constitutive: **anorganic** *(a-nor/an-or-);* **arterioscleroză** *(-ri-os-cle-/ -o-scle-);* **savantlâc** *(-van-tlâc/-vant-lâc);*

10. am respins a doua posibilitate când conduce la secvențe care nu sunt silabe — contrazicând ideea de *despărțire în silabe/silabație* (ca în cazul segmentării *artr-algie*) —, când contravine pronunțării — ca atunci când un cuvânt pronunțat cu *č* sau *ğ* era despărțit ca și când ar fi rostit cu *k* sau *g (laring-ectomie)* — sau în cazul cuvintelor care nu (mai) sunt analizabile în limba română actuală: numai *o-biect* — potrivit regulii generale V-CV —, nu (și) *ob-iect;*

11. am indicat, la grupurile de consoane intervocalice care nu se despart, și secvența precedentă, pentru mai multă claritate: **abrutiza (a)** *(a-bru-);*

12. am adăugat caracteristicile *a* la infinitivul verbelor și *să* la conjunctiv (chiar dacă pot lipsi uneori): **abate (a ~);** conj. prez. 3 *să abată;*

13. la verbele care, conform DEX[7], sunt totdeauna reflexive, am menționat acest caracter și am inclus pronumele în formele verbale reproduse, ca și pe *o* „neutru" la verbele care sunt însoțite totdeauna de acesta: **acomoda (a se ~)** vb. refl., ind. prez. 3 *se acomodează;* **codălbi (a o ~),** ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *o codălbesc;*

14. am admis existența unor locuțiuni substantivale (**băgare de seamă** loc. s. f. și nu s. f. + prep. + s. f.), inclusiv în cazul unor sintagme împrumutate din alte limbi: **alter ego** loc. s. m. și nu s. m.;

15. am respins calificarea din DOOM[1] drept neutre (care contravine însești *Gramaticii Academiei*) a unor adjective care însoțesc numai substantive neutre și au la singular formă de masculin, iar la plural formă de feminin, și am dat exemple de substantive cu care se combină: **alcalino-pământos** *(metal ~)* adj. m.; pl. f. *alcalino-pământoase;*

16. am considerat substantive (compuse), și nu îmbinări libere, și le-am scris cu cratimă, numele unor specii distincte de plante sau animale, ale unor substanțe ș.a.: **viță-de-vie** (plantă) s. f.;

---

[7] Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996.

BDD-B446-02 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:11 UTC)

17. am admis existența la unele nume compuse de plante, animale ș.a., la nume de dansuri populare, jocuri ș.a. a formei nearticulate și a flexiunii: **abrudeanca** (dans), neart. *abrudeancă*, g.-d. art. *abrudencii;*

18. am considerat formal articulate și de genul masculin (nu neutru, cum este cuvântul de bază) numele de plante sau de animale compuse de tipul **acul-doamnei** (plantă) s. m. art.;

19. am considerat epitetele referitoare la persoane ca fiind de ambele genuri, nu numai masculine: **bâlbâilă** s. m. și f.;

20. am plasat la locul lor normal formele posibile în anumite împrejurări, dar cu mai slabă circulație, care în DOOM[1] figurau la sfârșitul articolelor, în paranteză (admițând, printre altele, existența unor forme de singular la nume de popoare vechi, de specii animale și vegetale ș.a.): **acantocefal** s. m., pl. *acantocefali;*

21. am considerat că substantivele provenite din verbe la supin nu au în general plural și am tratat separat locuțiunile formate de la ele: **ales** s. n.; **alese (pe ~)** loc. adv.;

22. am indicat genitiv-dativul la toate substantivele feminine;

23. am precizat caracterul pronominal la adjectivele din această categorie: **mult** adj. pr.;

24. am precizat condițiile de utilizare a unor forme: g.-d. pl. (antepus, neprecedat de alt determinant cu formă cazuală marcată) m. și f. *anumitor;*

25. am respectat, pentru numele și simbolurile unităților de măsură, prevederile sistemelor internaționale obligatorii/normelor interne stabilite de profesioniști: **watt-oră,** cu pl. *wați-oră,* și nu **wattoră,** pl. *wattore* etc. etc.

Soluționarea consecventă a unor probleme ortografice, ortoepice și morfologice care mai persistă va fi posibilă numai după crearea unei baze de date care să permită analiza comparativă a tuturor situațiilor similare. Timpul nu ne-a permis să reelaborăm și anexele DOOM[1]; unele dintre elementele cuprinse în acestea (abrevieri și simboluri, nume proprii) au fost însă incluse în dicționarul propriu-zis. Am adăugat în schimb *Bibliografia selectivă* a principalelor lucrări utilizate, inexistentă în DOOM[1].

Cele trei referente — cercetător științific dr. Monica Busuioc, șefa Compartimentului de lexicografie de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan — Al. Rosetti", prof. dr. Gabriela Pană Dindelegan, membru corespondent al Academiei Române, șefa Catedrei de limba română, și conf. dr. Rodica Zafiu de la Universitatea din București, membre ale Comisei de cultivare a limbii a Academiei Române, cărora le mulțumim călduros încă o dată — au citit integral *Dicționarul,* făcând numeroase sugestii, dintre care cele mai multe au fost adoptate în lucrare. Pe baza discutării referatelor, consiliul științific al institutului a avizat favorabil prezenta ediție.

Este de la sine înțeles că răspunderea pentru toate neajunsurile care au persistat revine autoarelor, și în primul rând coordonatoarei. Vor exista, desigur, și păreri diferite; invităm să ne fie exprimate, în vederea îmbunătățirii lucrării, prin excelență perfectibile, și mulțumim de pe acum acelor utilizatori care ne vor comunica observații și sugestii la adresa inst@iordan.lingv.ro sau pe orice altă cale.

BDD-B446-02 © 2005 Univers Enciclopedic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:11 UTC)